

משמעות חסרון המקדש (חלק ד) / מה יכולים אנו לעשות לקירוב בניין הבית?

בניין הבית – באהבת חינם

מפורסמים דברי הרב קוק:

ואם נחרבנו ונחרב העולם עמנו על ידי שנאת חינם,
נשוב להיבנות והעולם עמנו ייבנה על ידי אהבת
חינם (אורות הקדש חלק ג עמ' שכד).²

כשם שהחורבן נעוץ במציאות הרוחנית המושחתת, כך
ייבנה הבית על ידי תיקון המציאות הרוחנית באהבת חינם.

ופה נשאלת השאלה: הלוא כולנו מצויים במצוות עשה מן
התורה "ואהבת לרעך כמוך, אני ה'" (ויקרא י"ט, יח); ובמה
יתרה אהבת חינם על מצווה זו? מהי בדיוק הקומה הנוספת
שמייסדת אהבת חינם על גבי רמת האהבה הבסיסית
שמחייבת התורה?

ייתכן כי אהבת חינם פירושה: אהבה שאינה תלויה בדבר –
אהבה שאינה נובעת מהאופן שבו האחר נראה או מתנהג,
אלא מעצם ההכרה בטובו, כמות שהוא. הדרך הטבעית,
הפשוטה, היא לאהוב את האחר בגלל תכונות יפות שאנו
מוצאים בו, אישיות מקרינה או השקפת עולם ראווה;
במובן זה, אהבתנו תלויה בדבר. לפי הצעתנו, אהבת חינם
היא אהבה שאינה תלויה בהערכת הזולת בגין אישיות או
תכונותיו, כי אם אהבה בלתי-מותנית לכל בריה, לכל בן
יה, ללא שום קשר למה שיש בו ולמה שאין בו.

אפשרות שנייה היא שיש לאהוב את הזולת בדיוק כשם
שאנו אוהבים את עצמנו. דרכו של עולם, שאנו נוטים
לסלוח לעצמו על חולשותינו בתירוצים והצדקות שונות,
בעוד שעל הזולת אנו נוטים להקפיד ולהציב בפניו דרישות
מחמירות יותר. ייתכן כי אהבת חינם היא אהבה הדומה

עבירה, והתרה בו ולא חזר, הרי זה מצוה לשנאו, עד שיעשה תשובה
ויחזור מרשעו". משמע שכל שנאה שאינה על פי דין אסורה, וייתכן שהיא
תוגדר לעניין זה כשנאת חינם – שנאה הנובעת מנגיעה אישית. אכן,
הקנאים של סוף ימי הבית השני נהגו בדרך זו לא רק כלפי אחרים אלא
אף בינם לבין עצמם.

ככלל, ברור כי בסוף ימי בית שני חברו להביא את החורבן כמה גורמים:
הגורם הדתי – ההפרדה הברורה בין חברים ועמי הארץ, עד כדי ייחוד
שבילים נפרדים לשתי הקבוצות (ראה בשיעור הקודם), מה שיצר פירוד
גדול בין החברות; הגורם הלאומי – המחלוקת הגדולה בין הסוברים כי
יש לשתף פעולה עם השלטון הרומאי ובין הדוגלים בהתנגדות לו;
הגורם הכלכלי-חברתי – הפער בין עשירים לעניים, והפער בין המעמד
הצדוקי הגבוה ובין המון העם. כל אחד מאלו בפני עצמו היווה גורם
משמעותי לחורבן, והצירוף של שלושתם הוביל אליו ישירות. בהנחה כי
בתיקון מעשינו נהיה ראויים לבניין המקדש, עלינו להתבונן במשמעות
המעשיות של לימוד זה.

2 לא מצאתי רעיון דומה במקורות מוקדמים ביותר, למעט בשפת אמת
לפרשת ראה תרמ"א (ד"ה בפסוק לא תעשו כן), ובדברי החפץ חיים בפרק
ה של ספרו אהבת ישראל.

בשיעור זה בכוונתנו להשלים את סוגיית חסרון המקדש.
לאחר שהצבענו על מספר תחומים המאפיינים את עבודת
המקדש ואינם, ברצוננו להציע מספר תחומים בהם יכול כל
אדם מישראל לתרום באופן מעשי לקירוב בניינו. ניגע גם
בסוגיית דרישת המקום וזיקתנו להר הבית ולמקדש כיום.

א. התיקון הרוחני

התיקון הראשון במעלה נעוץ בהבנה כי המקדש מבטא
מציאות רוחנית. הגמרא (סנהדרין צו ע"ב) אומרת כי כשהחריב
נבזרזאדן את הבית הראשון זחה עליו דעתו, יצאה בת קול
מן השמים ואמרה לו: "עמא קטילא קטלת, היכלא קליא
קלית, קימחא טחינא טחינת" [תרגום: עם הרוג הרגת, היכל
שרוף שרפת, קמח טחון טחנת]. לאמור: מרגע שהידרדרה
המציאות הרוחנית לשפל שאליו הגיעה, כבר נחשב המקדש
חרב, והגויים שהחריבוהו רק 'סיימו את המלאכה'.

חורבן הבית השני – מפני שנאת חינם

הגמרא ביומא (ט ע"ב) מבארת את הגורם המרכזי לחורבן
הבית השני:

אבל מקדש שני, שהיו עוסקין בתורה ובמצות
וגמילות חסדים – מפני מה חרב? מפני שהייתה בו
שנאת חנם. ללמדך ששקולה שנאת חנם כנגד שלש
עבירות: עבודה זרה, גלוי עריות ושפיכות דמים.

ומסביר המהר"ל (נצח ישראל פרק ד') כי מעלתו של בית שני,
ששכינה לא שרתה בו (ראה בשיעורינו על ירושלים המקראית, תשס"ו
שיעורים 26-28), הייתה מחמת ישראל עצמם, שהיו מתאחדים
על ידי המקדש; וכיוון שבאה שנאת חינם, ואחדות ישראל
סביב הקב"ה והמקדש נפרמה, שוב לא היה מקום למקדש.

מהי שנאת חינם? ביאר הרבי מליובאוויטש (החלצו, עמ' רנט):

מפני הישות שלו אינו נותן מקום לזולתו, כי הזולת
בהכרח ממעט מציאותו ולכן אינו יכול לסבול אותו.

והנצי"ב כתב (העמק דבר, הקדמה לספר בראשית):

אנשי הבית השני היו צדיקים וחסידיים ועמלי תורה,
אך לא היו ישרים בהליכות עולמים. על כן, מפני
שנאת חינם שבלבם זה את זה, חשדו את מי שראו
שנוהג שלא כדעתם ביראת ה' שהוא צדוקי
ואפיקורס, ובאו על ידי זה לשפיכות דמים...¹

1 סוגיה זו טעונה ברור נרחב יותר (שאינו מענייננו כאן), שכן ישנם מצבים
בהם מצווה לשנוא. וכך כותב הרמב"ם (הלכות רוצח ושמירת נפש פ"ג
ה"ד): "...והיאך יהיה לישראל שונא מישראל, והכתוב אומר 'לא תשנא
את אחיך בלבבך' (ויקרא י"ט, יז)? אמרו חכמים: כגון שראהו לבדו שעבר

נדע היכן הוא מקום המזבח? כיצד ניישם את דין פרה אדומה? ומה באשר לחזקת הכהנים או לבגדי הכהונה? שני פנים ללימוד זה: לימוד על מנת לעשות, ולימוד המעצים את הזיקה למקדש ומגביר את הגעגוע. מלבד הידיעה, גדלים עם הלימוד גם הזיקה הנפשית אל הנלמד, הקרבה למושגיו, והכרת השלמות שבכולם אידיאלי זה.

ג. התפילה והגעגוע

מדי יום ביומו אנו מתפללים: "יהי רצון מלפניך... שיבנה בית המקדש במהרה בימינו". למה אנו מצפים? מה חסר לנו בלעדיו, ומה אנחנו מבקשים מהקב"ה? היש כיסוי למילותינו, או שמא אין הן כי אם כצפצוף הזרזיר והתוכי?

בספרו מעייני הישועה (פרק נו) מסביר הרב חרל"פ זצ"ל כי כשרואה האדם לנגד עיניו את המציאות השלמה וחי ונושם אותה – יש לכך משמעות, והציפייה הופכת למציאות. "כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה" (בבא בתרא ס"ג) – "ראה בשמחתה" אין כתוב כאן, אלא "רואה בשמחתה": כשיש לגעגוע ממשות בתודעה, ברצון ובנפש – הוא הופך למציאות גמורה.

אדם צריך לשאול את עצמו בכנות וברצינות: האם באמת המקדש חסר לי? האם המציאות הרוחנית של היום, ברמת הפרט והציבור, מספקת את מאווי לקרבת ה'? ומה נכון אני להשקיע על מנת להתקרב ולפעול לתיקון המציאות?⁶

ידוע ומפורסם הסיפור בסוף מסכת מכות (כ"ג) על רבן גמליאל ורבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע ורבי עקיבא:

פעם אחת היו עולין לירושלים. כיון שהגיעו להר הצופים קרעו בגדיהם. כיון שהגיעו להר הבית, ראו שועל שיצא מבית קדשי הקדשים. התחילו הן בוכין, ורבי עקיבא מצחק. אמרו לו: מפני מה אתה מצחק? אמר להם: מפני מה אתם בוכים? אמרו לו: מקום שכתוב בו 'זהו הקרב יומת' (במדבר א', נא), ועכשיו שועלים הלכו בו, ולא נבכה?! אמר להן: לכך אני מצחק, דכתיב 'ואעידה לי עדים נאמנים את אוריה הכהן ואת זכריה בן יברכיהו' (ישעיהו ח', ב) – וכי מה ענין אוריה אצל זכריה?! אוריה במקדש ראשון וזכריה במקדש שני! אלא תלה הכתוב נבואתו של זכריה בנבואתו של אוריה: באוריה כתיב 'לכן בגללכם ציון שדה תחרש' וגו' (מיכה ג', יב), בזכריה כתיב 'עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלים' (זכריה ח', ד); עד שלא נתקיימה נבואתו של אוריה – הייתי מתיירא שלא תתקיים נבואתו של זכריה, עכשיו שנתקיימה נבואתו של אוריה – בידוע

לאהבתו של אדם לעצמו: כשם שאדם אינו אוהב את עצמו מחמת יופיו, חכמתו או כשרונותיו, וכשם שהוא ממשיך לאהוב את עצמו גם אם אינו נוהג כראוי – כך צריך הוא לאהוב כל איש מישראל. היכולת לראות מעלת חברנו ולא חסרונו, ולא רק להעביר על מידותינו ביחסנו אליו, היא שיכולה להביא לאהבת חיים.³

אפשרות נוספת היא שבאהבת חיים יש הרחבה בהיקף – אהבה כלפי ציבור רחב יותר, שהאדם אינו מצוי עמו בקשר חברתי קרוב; וכן באיכות הקשר עם החברה הקרובה – יתר עדינות, רגישות, תשומת לב והתחשבות כלפי הזולת.

ידועים דברי הירושלמי:

כל דור שאינו נבנה בימיו – מעלין עליו כאילו הוא החריבו (יומא פ"א ה"א).

בכל דור יש פוטנציאל לבניין המקדש, ואחריותו לכך שפוטנציאל זה אינו מתממש שקולה לאחריותו של דור החורבן! **המשימה העיקרית המתחייבת מהעדר מקדש היא התיקון הרוחני.** אמנם גילוייו של תיקון זה רבים ומגוונים: בפרט ובכלל, ובתחומי האחדות, השלום, הצדק החברתי, הסובלנות, העזרה לזולת וכו'.

הצעתי בעבר במסגרות שונות להקים לשכות אזורים של בעלי מקצוע מומחים בתחומים שונים – רופאים, עורכי דין, רואי חשבון, נגרים, שרברבים, פסיכולוגים, עובדים סוציאליים ועוד – שיסייעו לאנשים בהתנדבות גמורה.⁴ לשכות אלו ייקראו "לשכות לבניין המקדש". כך יבינו הכול כי בניין המקדש הוא בניין רוחני של האומה, והדרך לבניינו היא חיבור שלם של כל חלקי העם יחדיו (ימין ושמאל, חילונים ודתיים, עשירים ועניים) – "ירושלם הבנויה כעיר שחברה לה יחד" (תהילים קכ"ב, א) – שמכוחו תשוב כנסת ישראל ותיקשר כולה בקב"ה, ומתוך כך נזכה לחידוש הבניין במהרה בימינו אמן.

ב. הלימוד

הדרך העיקרית לנסות להתמודד עם חסרון החוויה הנפשית של המקדש היא הלימוד. ספר ויקרא בתורה, סדרי קודשים וטהרות במשניות, ופרקי המקדש וקודשיו הפזורים בתלמוד – כל אלו רחוקים מידעיתנו. אין הם נושא ללימוד, לעיון, לידיעה ולהעמקה.

ה'חפץ חיים' התייחס ללימוד ענייני מקדש וקודשיו כאל **חלק אינטגרלי של הציפייה לבניין המקדש**:⁵ מה נעשה כשנזכה מחר בבוקר בע"ה לבואו של מלך המשיח? כיצד

3 אמנם תיאור זה מתאים להבנה הפשוטה ש"ואהבת לרעך כמוך" היינו: לאהוב את הרע ממש כשם שאנו אוהבים את עצמנו. אלא שבהבנה זו קשיים לא-מעטים, ורוב הראשונים אינם מחזיקים בה. ואכמ"ל.

4 ארגון שכבר פועל כיום בירושלים, ונמצא בתהליכי ביסוס ופיתוח ברחבי הארץ, הוא עמותת מומחים למען הקהילה (מ"ה), המעניקה ייעוץ כלכלי חיים לאוכלוסייה במצוקה על ידי מתנדבים מן המקצועות הרלוונטיים.

5 כך כתב בהקדמה לליקוטי הלכות, בהקדמה לפירוש לספרא, ובהקדמה לספר "אסופת זקנים" שנדפס בנפרד בשם "תורה אור".

6 ייתכן שיש בנו פחד, מודע או בלתי-מודע, מן המחויבות הגדולה כל כך שיש בקרבת הא-לוהים הנדרשת מאתנו עם בניין המקדש. האם אנו מוכנים להביא קרבן חטאת, על כל הכרוך בכך (טהרה, טרחה, עלות וכו'), בכל פעם שאנו שוכחים כי שבת היום ומדליקים את האור? האם אנו מזדהים עם מה שכתב רבי ישמעאל בן אלישע על פנקסו: "אני ישמעאל בן אלישע קריתי והייתי נר בשבת, לכשיבנה בית המקדש אביא חטאת שמנה" (שבת יב ע"ב)? היש בנו בכלל מחשבה או התחלה של מודעות כנה לאפשרות זו?

רבים מגדולי חכמי הדור, שהזהירה על קדושת ההר ועל האיסור לעלות אליו.

ראוי היה לסמן את שטח מחנה שכניה והחיל ולהגדירם 'מחוץ לתחום' לכול: יהודים כערבים, ישראלים כתיירים. חלף זאת, מסר שר הביטחון דאז את מפתחות הר הבית לוואקף המוסלמי. בכך הפך ההר למעשה לשטח בריבונות מוסלמית, ובד בבד הפכה 'רחבת הכותל' למקום בעל משמעות עצמית, מנותקת מן ההר, ויותר מכך: לתחליף לו.

בראש ובראשונה מתבטא הדבר בעצם השימוש במונח 'כותל' (ואכן, הכותל הנו קיר התמך המערבי של הר הבית): וכי כשהולך אדם, להבדיל, לבקר מישהו שאינו בביתו, הוא חש שהוא מבקר את קיר הבית! מן הראוי לקרוא לרחבה זו: "מרגלות מקום בית מקדשנו". יותר מכך, בהתפללם ברחבה זו פונים רובא דעלמא לעבר החומה המערבית של ההר, בעוד שלפי ההלכה (וההיגיון הפשוט) ראוי לפנות לכיוון מקום קודש הקודשים (ראה שיעור 2), שאותו מזהים הרדב"ז ועוד תחת כיפת הסלע. על גודל הניכור והבורות מעידה כמאה עדים התכנית המקיפה שתכנן אדריכל אחד לאחר מלחמת ששת הימים לבניין בית המקדש ברחבת הכותל... כל אלו ביטויים שונים להפיכת 'רחבת הכותל' למקום בפני עצמו, שאינו קשור בטבורו אל מה שמעליו.

במרוצת הזמן חדלה לחלוטין הנהירה אל ההר, כרוז הרבנים נותר בתוקפו, והשליטה המוסלמית בהר הלכה והתחזקה. ביטוי קיצוני קיבלה מציאות זו בשוד הנורא שערכו המוסלמים לפני כחמש שנים בדרום-מזרח הר הבית: רצפת ההר נשברה באמצעות כלים כבדים, על מנת להתחבר בעומק 12 מטר למבנה אורות שלמה במתכונתו הצלבנית ולפתוח פתח חיצוני מצפון למסגד החדש שנבנה בחללו. זהו ביטוי רוחני לחולשת אחיזתנו במקום.

ביטוי קשה אחר הנו ההתייחסות ליהודים הרוצים לעלות להר בקדושה ובטהרה. סוגיית העלייה להר היא מורכבת וכוללת צדדים רוחניים, הלכתיים ורעיוניים, שלא נעסוק בהם כאן. לענייננו, המציאות כיום היא שבמקום המקודש בעולם אין יהודי יכול לפצות פה בתפילה – אף לא כתפילת חנה, "רק שפתיה נעות וקולה לא ישמע" (שמ"א א', יג). כל קבוצה מלווה על ידי שוטרים במדים, שוטר סמוי ואנשי ואקף, הבוחנים את פיותיהם של העולים הדתיים,¹⁰ ומי שנתפס מתפלל, נעצר על ידי משטרת ישראל בעוון הפרת הסדר הציבורי.¹¹

כללו של דבר, אין כיום ולו רמז לנוכחות ושלטון יהודיים על ההר: לא דגל ולא שום סימן שלטוני אחר. מצב זה יצר

שנבואתו של זכריה מתקיימת. בלשון הזה אמרו לו: עקיבא, ניחמתנו! עקיבא, ניחמתנו!

שוב: הגמרא אינה אומרת 'בידוע שתתקיים נבואת זכריה' אלא "בידוע שנבואתו של זכריה מתקיימת". רבי עקיבא, שראה לנגד עיניו את גודל חורבנה של ירושלים על ידי הקיסר אדריאנוס – חרישתה והפיכתה לעיר אלילית – מסוגל לראות בתוך חורבן זה את נבואת זכריה מתקיימת בימיו. החזון חי ונושם ומפעם אותנו, ואף מאפשר לו לראות מתוך מעמקי החורבן את הישועה והתיקון.

עלינו מוטלת החובה לנסות לחיות בעומק ובאופן פנימי את הצימאון לקרבת א-לוהים, מתוך ציפייה והשתדלות שנהיה ראויים לבניינו המחודש של המקדש.

ד. דרישת המקום

לסיום ננסה להבין את משמעות זיקתנו להר המוריה כיום.⁷ התורה מצווה:

כִּי אִם אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱ-לֹהֵיכֶם מִכָּל שְׁבִטֵיכֶם לְשׁוֹם אֶת שְׁמוֹ שָׁם לְשַׁכְּנוֹ תִּדְרְשׁוּ וּבָאתָ שָׁמָּה

(דברים י"ב, ה).

ודורש הספרי על אתר (פיסקא סב):

דרוש על פי נביא. יכול תמתין עד שיאמר לך נביא? תלמוד לומר 'לשכנו תדרשו ובאת שמה': דרוש ומצוא, ואחר כך יאמר לך נביא.⁸

כלומר: מקום המקדש מחייב דרישה. ועל כן גם אין זה מקרה שהתורה אינה מציינת מהו המקום אלא מדברת על "המקום אשר יבחר ה'".⁹

דרישת המקום בדורנו

לאחר הנס האדיר של חזרתנו ליהודה, שומרון וירושלים העתיקה במלחמת ששת הימים, החלה נהירה המונית לכל המקומות הקדושים שאך זה עתה שבו לשליטה ישראלית: מערת המכפלה, קבר יוסף, קבר רחל – וגם הר הבית. בעקבות זאת יצאה באלול ה'תשכ"ז הודעה חתומה על ידי

7 להיבטים המרובים והמגוונים של זיקתנו להר הבית נייחד בע"ה שיעור בפני עצמו. כאן נתייחס רק למה שנוגע לזיקתנו להר כיום, כחלק מדרשתנו את מקום המקדש.

8 בהמשך מביא המדרש את עדותו של דוד המלך בעצמו על געגועיו ומסירות נפשו למציאת המקום: "שיר המעלות, זכור ה' לְדוֹד אֶת כָּל עֲנוֹתוֹ. אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְה', נְדָר לְאֲבִיר יַעֲקֹב: אִם אָבָא בְּאֶהָל בֵּיתִי אִם אֶעֱלֶה עַל עָרֶשׁ יְצוּעִי, אִם אֶתֵּן שְׁנַת לַעֲיִנִי לְעַפְעִי תְּנוּמָה, עַד אֶמְצָא מָקוֹם לְה' מִשְׁכָּנֹת לְאֲבִיר יַעֲקֹב" (תהילים קל"ב, א-ה). מסירות הנפש הזו של דוד באה לשיאה דווקא משעה שאמר לו נתן הנביא במפורש כי לא הוא יבנה את הבית (שמ"ב ז'). מרגע זה ואילך עושה דוד כל שביכולתו למען הבניין: חיפוש המקום ומציאתו תוך נכונות גמורה למסור את נפשו; בניין מזבח במקום; והכנת החומרים, בעלי המלאכה והתכנית – ואפילו המשמרות והמעמדות שיעבדו במקדש לאחר בניינו בימי שלמה.

9 להעלמת המקום בתורה יש סיבות נוספות, שבחלקן דנו בשיעורינו על ירושלים המקראית, שנת תשס"ה שיעור 4.

10 משטרת ישראל מבחינה (בעקבות הוואקף) הבחנה ברורה בין יהודים דתיים, המלווים ונבדקים ביסודיות רבה לכל אורך מסלולם, ובין מי שאינם דתיים, שיכולים לעלות באופן חופשי ובלא שום ליווי, ככל תייר.

11 חשוב להדגיש שאין כל איסור בחוק להתפלל בהר הבית, וכך אכן פוסקים בתי המשפט במקרים המובאים אליהם. אלא שהמשטרה מתייחסת לכל תפילה בהר כאל הפרת הסדר הציבורי, מחשש להתעמת עם הוואקף. ואכמ"ל.

בהמה וכו'), או בהיותו מעורב בדין שעלה עד לסנהדרין הגדולה, היושבת בלשכת הגזית. ההגעה למקדש משמעה הכרה בלתי-אמצעית בהיותו מוקד האומה וההוויה כולה: מוקד הנוכחות הא-לוהית בעולם, מקור הברכה הגשמית בעולם כולו, ומקום התעלותו לקראת בוראו.

במקדש התכנס העם כולו לעבוד את ה' במספר מעמדות גדולים (שלושת הרגלים, יום הכיפורים, מעמד הקהל וכו'). אך מלבד זאת, יש למקדש משמעות ציבורית בעצם קיומו: בכך שברור לכול כי יש לקב"ה מקום המבטא את נוכחותו בעולם ואת חיבתו המיוחדת לכנסת ישראל, וכי מכוח נוכחות זו התחייב עם ישראל לבטא תדיר את זיקתו למקום בעבודתו את ה' שם.

בבואו למקדש חווה העולה קרבת א-לוהים בלתי-אמצעית, בעצמה ובהיקף שונים לחלוטין ממה שניתן לחוש כיום, אשר יכולה הייתה להשפיע על כל חייו ולכוונם לעבודת ה'.

בחורבן המקדש התמעט הקשר שלנו לקב"ה והידלדלה זיקתנו אליו. ומכוח אהבת חינום, געגוע, תפילה, לימוד ענייני המקדש וחידוש זיקתנו אליו – מצפים אנו שנזכה במהרה בימינו להיות ראויים שתשוב השכינה לשרות בתוכנו, ונוכל לבנות מחדש את בית ה'. "ושם נעבדך ביראה כימי עולם וכשנים קדמוניות".

* * *

בזאת אנו מסיימים את דיוננו בנושא הראשון של שיעורינו: סוגיית חסרון המקדש. בשיעורים הקרובים נלמד בע"ה על תפקידי המקדש.

סוג של שליטה מוסלמית דה-פקטו (De-facto) על ההר,¹² ותודעה ציבורית ועולמית כאילו הר הבית שייך למוסלמים, וליהודים – הכותל המערבי.

ובכל זאת: כיצד ניתן לבטא כיום באופן מעשי את זיקתנו להר הבית?

את הזיקה הפיזית להר הבית ולמבואותיו יכול כל אדם לבטא באופן מעשי בדרכים שונות:

- **לימוד** המקורות ההיסטוריים והשרידים הארכאולוגיים במבואות הר הבית.
- **סיורים** לאורך הכותל הדרומי והכותל המערבי.
- **מדי ערב ראש חודש נערך מנהג סיבוב השערים**, שבו סובבים את ההר ואומרים בשעריו את שירי המעלות. במנהג זה אנו מבקשים לומר כי הר הבית יקר וחשוב לנו עד מאוד, והסיבה שאיננו עולים אליו היא גודל קדושתו. התמדה זו בזיקה החודשית למקום הקדוש מדגישה את משמעותו עברונו. וכשנזכה בע"ה שהמונים יפקדו את המקום מדי חודש בחודשו, תהיה זיקת עם ישראל כולו למקום ברורה ביותר.
- **חלק מדרישת המקום הוא הכרתו ופקידתו. העלייה אל ההר בקדושה ובטהרה**, מתוך מורא מקדש, מגדילה את קדושתו בעינינו, בעיני השלטונות ובעיני הגויים. חשוב מאוד להדגיש כי העלייה להר אינה תחליף לעבודה הרוחנית החיונית והנצרכת. ומאידך, גם מי שאינו עולה להר מסיבות שונות, יכול ללמוד את מבואותיו ואת דרכי הגישה אליו ולפקדם.¹³

משמעות חסרון המקדש: סיכום

בארבעת השיעורים האחרונים ניסינו להתבונן במשמעות חסרון המקדש. תחומים רבים קשורים בעבודת המקדש, וכאן בחנו אך מספר דוגמות, על מנת להמחיש לעצמנו את המציאות בזמן שעמד הבית על תלו. בכל הדוגמות שהבאנו בולטת מרכזיותו של המקדש ברמת הציבור והפרט כאחד.

ראינו כי אדם מישראל מגיע למקדש לא רק בזמנים קבועים – בשלושת הרגלים, בהעלאת ביכוריו למקדש בין שבועות לסוכות (או חנוכה), ובמסגרת שירותו במשמרות הכהונה והלוייה או במעמד הישראלים, אם שייך הוא לאחד מהם – אלא גם בהזדמנויות אחרות, שאין להן זמן קבוע, כגון כשעליו להביא קרבן (חטאת, תודה, בכור, מעשר

12 אחד הביטויים הכואבים למציאות זו הוא נכונותה של ממשלת ישראל לדון עם הפלשתינים על האפשרות להעניק להם שליטה מלאה בהר, ולהותיר בריבונות יהודית את הכותל המערבי בלבד. בלא שום קשר להשלכותיו הפוליטיות, מעיד הדבר על ניכור גדול כלפי המקום.

13 ניסינו להדגיש כאן כי גם מי שאינו עולה להר מנימוקים שונים אינו פטור משאר התחומים בהם יכול אדם להתקרב אל הר הבית והמקדש. במידה מסוימת, דווקא ריחוקו מן המקום עצמו מחייב אותו לעשות הכול להכיר את מבואותיו החיצוניים, ללמוד באופן אינטנסיבי את הנושא בציפייה למימוש, להתנגע ולהתפלל, ומעל הכול: לתקן את המציאות הרוחנית מתוך מגמה זו.

 * כל הזכויות שמורות לישיבת הר עציון ולרב יצחק לוי, תשס"ז *
 * עורך: בעז קלוש *
 * *****
 * בית המדרש הווירטואלי של ישיבת הר עציון *
 * האתר בעברית: <http://www.etzion.org.il/vbm> *
 * האתר באנגלית: <http://www.vbm-torah.org> *
 * *
 * משרדי בית המדרש הווירטואלי: 02-9937300 שלוחה 5 *
 * דוא"ל: office@etzion.org.il *
 * *****